

1 Sammanfattning

Stenbockska palatset, AB005002, är beläget på Riddarholmen i Stockholm vid Birger Jarls torg, mellan Hessensteinska huset och Nordstedts hus, mitt emot Wrangelska palatset. Adelspalatset är uppfört på 1640-talet och ombyggt på 1670-talet. Byggnaden köptes för Kungliga Kommerskollegiet 1772 och ägs sedan dess av staten. Stenbockska palatset upptogs den 25 januari 1935 på förteckningen över byggnadsminnesmärken i enlighet med kungörelsen (1920:744) med föreskrifter rörande det offentliga byggnadsväsendet. Byggnaden utgör sedan 1 januari, 1989, statligt byggnadsminne enligt förordningen (1988:1229) om statliga byggnadsminnen. Skydds föreskrifterna från 1993 för hela Riddarholmen ger både ett yttre och ett inre skydd. Byggnadens används som kontorsbyggnad för Regeringsrätten.

1.1 Kulturhistoriska värden

Byggnaden som helhet har ett mycket högt värde ur ett nationellt perspektiv som del av Riddarholmen med dess samling av unika adelspalats och offentliga byggnader som växt upp runt den anrika Riddarholmskyrkan.

Stenbockska palatset är det bäst bevarade adelspalatset från stormaktstiden på Riddarholmen. Bostadsfunktionen är fortfarande påtaglig i planlösningen såväl som i arkitekturdetaljer och har ändrats lite sedan 1770-talet.

Invändigt bevaras inredning huvudsakligen från 1600- och 1700-talen med bemålade bjälktak, stuckaturer, sten- och trägol, empire kakelugnar, snickerier i barock, rokok, gustaviansk stil och en del 1700-tals inventarier.

1.2 Mål

Stenbockska palatset används idag som kontor. Ett viktigt mål är att skapa förutsättningar så att kontorsverksamheten kan fortgå och bemöta verksamhetens framtida krav utan att minska de kulturhistoriska värdena.

I bevarandet och utvecklingen av byggnaden skall man utgå ifrån två komplementära historiska lager som har stort värde för huset: 1600-talets stomme och murverk samt 1600- och 1700-talets blandning i exteriör och i interiörer.

Ett annat mål är att minimera fysiska ingrepp pga anpassning till nya krav på tillgänglighet, brandskydd, säkerhet mm, företrädesvis genom reversibla eller tillfälliga lösningar.

1.3 Särskilda vårdkrav

Ombyggnads- och underhållsåtgärder skall utföras med väl beprövade traditionella, förnyelsebara, byggnadsmaterial. En målsättning ska vara att förändringar utförs reversibelt, det vill säga att det man tillför byggnaden ska kunna tas bort utan att byggnaden skadas. Alla konstnärligt utformade eller bemålade ytor skall tas om hand av konservator.

Byggnadsminnesförklarade byggnader kan ge kunskap om äldre verksamheter och byggteknik och det är därför av stor vikt att dokumentation görs före och i samband med åtgärder så att inte information går förlorad. Det innebär dessutom att relationshandlingar och beskrivningar av utförda arbeten skall göras noggrant och arkiveras.

1.4 Historik

Stenbockska palatset byggdes troligen efter 1645 och stod färdigt 1649 på den så kallade Hörningsholms-tomten, som genom arv tillfallit släkten Stenbock i slutet på 1500-talet. Palatset uppfördes för friherren och sedermera greven Fredrik Stenbock och hans hustru Katarina De la Gardie vars alliansvapen fortfarande syns på den välbevarade inkörsporten. Palatset uppfördes i tysk-nederländsk renässansstil, med högt sadeltak mellan volutgavlar och höga skorstenar nära murlivet.

Huset genomgick en omfattande till- och ombyggnad omkring 1670 under arkitekten Nicodemus Tessin då:s ledning på uppdrag av riksmarskalken Johan Gabriel Stenbock. Palatset fick två par flyglar med parterr mellan övre flyglar. Huvudbyggnaden byggdes till med fyra fönsteraxlar mot väster, trapphuset flyttades mot den södra fasaden, interiören omdisponerades med tidstypiska rum i fil, nya portar omgivna av prydliga stenportaler öppnades och taket fick en mansardform bruten av en frontespis mot norr.

Under 1700-talets förra hälft utfördes betydliga renoveringar i interiören efter Carl Hårlemans anvisning. Vid mitten av 1700-talet genomfördes en del ommålningar och samtliga fönster byttes ut.

Staten förvärvade palatset 1772 för att inrymma Kungliga Kommerskollegium och Jean Eric Rehn fick genomföra en del anpassningar till kontorsverksamhet.

Nya anpassningar kom till i samband med Riksarkivets inflyttning i huset i mitten på 1860-talet. Kort därefter revs de nedre parflyglarna för att lämna plats för järnvägen. Mot slutet av 1880-talet revs även de övre parflyglarna för att lämna plats åt det nya Riksarkivets hus. Stenbockska palatset bands samman med det nya huset och ytterligare anpassningar genomfördes för att omvandla huset till arkiv, bl a genom nya spiraltrappor, och förstärkningar av bjälklagen mm.

Palatset genomgick en renovering och en upprustning mellan 1917 och 1923. Elektrisk belysning och

centralvärme installerades, nya toaletter anordnades och byggnaden renoverades både interiört och exteriört.

Efter Riksarkivets flytt från huset på 1960-talet genomfördes en omfattande restaurering mellan 1969-1972. Husets värdefulla gamla interiör och planlösning

lyftes fram och nästan samtliga spår från 1800- och början på 1900-talet togs bort. Samtidigt anpassades huset och inreddes för Regeringsrättens verksamhet.

2003 genomgick palatset en exteriör renovering, då bl a stenportalerna konserverades.

